

SONETNI VENEC

F. PREŠEREN — L. M. ŠKERJANC

*

KONCERT

GLASBENE MATICE LJUBLJANSKE

PONEDELJEK, 26. FEBRUARJA 1940
VELIKA UNIONSKA DVORANA

Sodelujejo:

Vidmar Josip, književnik

— Uvodna beseda

Betetto Julij — bas

Francl Jean — tenor

Sladoljev-Jolič Anton — tenor

Petrovčič Roman — bariton

Petrovčič Tone — bas

Moški zbor Glasbene Matice

Ljubljanska Filharmonija

Dirigent: ravnatelj

Mirko Polič

SONETNI VENEC

Kompozicija »Sonetnega venca« je v formalnem pogledu svobodna kantata. Z ozirom na povezanost sonetov med seboj, ni bilo mogoče misliti na prekinitev in oblikovanje v manjših odstavkih, temveč je izšla kot edina oblika neprekinjena in v posameznih oddelkih v smislu vsebine zaokrožena fantazija. Tako tvori vsak sonet zase sicer enoto v duhovnem in muzikalnem smislu, a prehajajo drug v drugega že s poslednjo vrstico, ki mora biti tako zgrajena, da je sposobna tvoriti z ostalimi vred magistrale. Seveda magistrale ne more biti popolnoma dosloven, ker bi sicer pestrost šla v škodo enotnosti, vendar vzpričo osnovnega in vsemu vencu skupnega duševnega nastrojenja je itak glavno težišče v liriki ter so teme tako izbrane, da se morejo zaporediti.

Vendar to ni bil edini kompozicijski problem. Treba je bilo poleg enotnosti skrbeti tudi za kontrastnost. Prva je bila podana s samim besedilom, drugo pa je bilo potreba izraziti v medigrah, kajti tekst ne nudi mnogo protivnih dogodkov. Zato bi lahko delo imenovali »prekomponirano kantato« v oblikovnem smislu, ker poleg pevskih točk, v katerih je glavna teža, vsebuje tudi več mediger, kojih naloga je, da uvedejo osnovno razpoloženje soneta, ki sledi. Hkrati pa vsebuje vsak sonet osnovno vodilno misel, četudi močno variirano, kakor odgovarja temeljnemu vsebinskemu občutju Sonetnega Venca.

Iz vsebine je izšel tudi načrt razporeditve uporabljenih glasovnih in instrumentalnih sodelavcev. V smislu zgolj subjektivnega pesnikovega občutja je skladatelj izbral le moške glasove. V izogib enoličnosti po eni strani, po drugi pa zaradi vsebinske raznoličnosti, je poverjena interpretacija dvema glavnima solistoma (tenor in bas), trem skupinskim solistom (tenor, bariton in bas) ter moškemu zboru. Tenor je nosilec pesnikovega srčnega občutja do opevanega ideala; basu je poverjena vloga pripovedovalca, ki iz pogleda v preteklost in bodočnost podaja pesnikov položaj v narodu, za katerega piše. Trije skupinski solisti, ki pojejo skoraj vedno sočasno, označujejo obeležje in razpoloženje. Zbor pa ponazoruje slovenski narod v pesnikovem pogledu in so mu poverjena mesta splošne veljave. Orkester slednjič podpira bodisi pevce ali pa prinaša v samostojnih veznih medigrah uvode k sonetom.

V smislu takšne razdelitve vlog so bili posamezni sonetje podeljeni raznolikim ansamblskim skupinam ali solistom, in sicer:

- I. sonet — zbor (a cappella).
- I. medigra — trobila (s harfo in pavkami).
- II. sonet — zbor (a cappella).
- II. medigra — godala in trobila.
- III. sonet — tenorski solo z orkestrom; nanj se priključi po nekaj taktih
- IV. sonet — tenorski solo z orkestrom; po nekaj taktih
- V. sonet — trije skupinski solisti a cappella in z orkestrom.
- III. medigra — orkester, uvede
- VI. sonet — tenorski solo in trije skupinski solisti z orkestrom.
- IV. medigra — orkester — prehod v zgodovinsko osredje »Venca«.
- VII. sonet — zbor in tenorski solo z orkestrom.
- V. medigra — orkester — boji.
- VIII. sonet — bas solo z orkestrom. Notranji višek. Oblikovno chaconna četverotaktne teme (12 varijacij). Brez medigre sledi
- IX. sonet — trije skupinski solisti in tenor-solo z orkestrom
- VI. medigra — orkester — uvod v bukolično nastrojenje naslednjega soneta (pastorale).
- X. sonet — tenorski solo z orkestrom; po nekaj taktih
- XI. sonet — zbor a cappella, prekinjen (po prvem kvartetu) z orkestralno medigro (življenjski boji). Nato tercet solistov, bas in tenor solo z orkestrom. Neposredni prehod v
- XII. sonet — trije skupinski solisti in tenorski solo z orkestrom. V tenorskem solu osnovni tema v celoti izveden.
- VII. medigra — orkester — uvod v
- XIII. sonet — duet basovskega in tenorskega sola (kánon), kasneje z orkestrom.
- VIII. medigra — klarinet-solo kot uvod v razpoloženje naslednjega soneta.
- XIV. sonet — tercet — solistov (a cappella) — bas — solo z orkestrom (metafora o pomladi) — tenor solo z orkestrom.
- IX. medigra — orkester — uvod v koral.
- XV. sonet — magistrale. Vsi sodelujoči v zaporedju posameznih sonetov. Širša X. medigra pred zaključnima dvema vrsticama.

Tako sestoji v celoti »Sonetni venec« iz 15 pevskih točk v različni zasedbi ter 10 orkestralnih mediger krajše oblike brez vmesne pavze.

Kompozicija je bila dovršena dne 16. aprila 1938. leta v partituri.

Pev'c nove ti cvetlice v ven'c povije,
petnajst sonetov takega vezila,
da vsi začetki drugega števila
vrste se z zadnjega, vseh domačije.

Ko v vencu roža rož'ce se ovije,
tako, kjer jenja prednja pesem mila,
prihodnja se bo tamkaj spet zbudila.
Podoba pevca ven'c je poezije:

Vse misli 'zvirajo 'z ljubezni ene,
in kjer ponoči v spanju so zastale,
zbude se, ko spet zarja noč prežene.

Ti si življenja moj'ga magistrale;
glasil se z njega, ko ne bo več mene,
ran mojih bo spomin in tvoje hvale.

1. sonet.

Ran mojih bo spomin in tvoje hvale
glasil Slovencem se prihodnje čase,
ko mi na zgodnjem grobu mah porase,
v njem bodo zdanje bolečine spale.

In trdega srca device zale,
ko poslušale bodo pesmi glase,
spokorile se bodo in šle vase,
zvesto ljubezen bodo bolj spošt'vale.

Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,
slovenskim pevcem mil'ši zvezde s'jale,
in pesmi bolj sloveče se glasile;

vender te bodo morebit' ostale
med njimi, ker njih poezije mile
imele vse so v srcu svoje kale.

2. sonet.

Imele vse so v srcu svoje kale,
ki bolečin molčati več ne more.
Enak sem pevcu, ki je Leonore
pel Estijanke imenitne hvale.

Ji usta so se razodeti bale
ljubezen, ah!, brez upanja opore;
zložene pesmi pred svetle Aurore
prihodom so skrivaj jo oznanj'vale.

Ljubezni ogenj se mi ne poleže,
das' upa tvoj pogled v srce ne vlije;
strah razžaliti te mi jezik veže;

bridkost, k' od nje srce več ne počije,
odkrivajo njegove skrivne teže
mokrocvetoče rož'ce poezije.

3. sonet.

Mokrocvetoče rož'ce poezije
na dan nesejo, kar se v prsih skriva;
srce mi je postalo vrt in njiva,
kjer Amor seje mile elegije.

Njih sonce ti si. V oknu domačije
ne da te najti, luč ti ljubezniva!,
v gledišču, na sprehodih sreča kriva,
ne v krajih, kjer plesavk se vrsta vije.

Kolkratov želja me po mestu žene!
Nikjer očem se mojim ne odkrije
pogled lepote tolkanj zaželene;

v samoti iz oči mi solza lije,
in pesmi skladam, ktere v ven'c spletene
iz krajev niso, ki v njih sonce sije.

4. sonet.

Iz krajev niso, ki v njih sonce sije,
kjer tvoje milo se oko ozira,
kjer v tvojemu pogledu skrb umira,
vseh bolečin se pozabljivost pije.

Kjer se veselje po obrazu 'zlije,
kjer mine jeza notranj'ga prepira,
iz polnega srca kjer pesem 'zvira,
zbude se v prsih sladke harmonije.

Navdihnjeno, kjer od ljubezni čiste
vse, kar je žlahtnega požene kale,
kakor budi pomladi cefir liste,

od tamkaj niso pesmi tvoje hvale;
pomladi srečne, blagodarne tiste,
cefirov sape niso jih pihljale.

Cefirov

5. sonet.

Cefirov sape niso jih pihljale,
od tebe, drage deklice prevzetne,
prinesle govorice jim prijetne,
besede sladke niso pripeljale.

Brez upa c'lo so rasle tvoje hvale;
znabiti ti in druge, da umetne
Kranjice, iz Parnasa ker očetne
dežele so, jih bote zanič'vale.

Kamene naše zapuščene bož'ce,
samice so pozabljene žal'vale,
le tujkam vdane b'le so Kranjcev množ'ce;

cvetlice naše poezije stale
do zdaj so vrh snežnikov redke rož'ce,
obdajale so vtrjene jih skale.

6. sonet

Obdajale so vtrjene jih skale,
ko nekdam Orfejevih strun glasove,
ki so jim ljudstva Tracije surove
na Hemu, Rodopi se skali vdale.

O, da b' Mnemozine nam hčerke zale,
otajat' Kranja našega sinove,
njih in Slovencev vseh okrog rodove,
z domačim' pesmim' Orfeja poslale!

Da bi nam srca vnel za čast dežele,
med nami potolažil razprtije,
in spet zedinil rod slovenšč'ne cele!

Da b' od sladkote njega poezije
potihnili valovi, b'le vesele
viharjev jeznih mrzle domačije!

7. sonet.

Viharjev jeznih mrzle domačije
slovenske so pokraj'ne b'le, kar Samo!,
tvoj duh je zginil, kar nad tvojo jamo,
pozabljeno od vnukov, veter brije.

Obložile očetov razprtije
s Pipinovim so jarmom služno ramo,
od tod samo krvavi punt poznamo,
boj Vitovca in ropanje Turčije.

Minuli sreče so in slave časi.
Ker vredna dela niso jih budile,
omolknili so pesmi sladki glasi;

Kar niso jih zatrlle časov sile,
kar rase rož na mlademu Parnasi,
izdihljeji, solze so jih redile.

8. sonet.

Jzdihljeji, solze so jih redile,
s Parnasa moj'ga rožice prič'joče:
solze z ljubezni so do tebe vroče,
iz domačije so ljubezni lile.

Ne omeče da tebe pesmi mile,
da tebi vneti ni srca mogoče;
da domačije rod ljubiti noče,
ki ga slovenske matere rodile.

Izdihljeji in želje hrepeneče,
ime da b' tvoje takrat še slovelo,
ko velo bo obličje zdaj cveteče;

Slovence da b' za svojo vnel deželo,
k nji da b' vrnili spet se časi sreče,
jim moč so dale rasti neveselo.

9. sonet.

Lim moč so dale rasti neveselo,
ko zgodnja roža raste zapeljana
od sonca mlad'ga, v koncu ki svečana
ji dva al' tri dni smeja se veselo;

al' nagne žalostno glavico velo,
megla k' od burje prileti prignana
in pade od nebes strupena slana,
pokrije sneg gore in polje celo.

Zas'jalo sonce mi podobe zale,
pogleda tvoj'ga pil sem žarke mile,
ljubezni so cvetlice kal pognale;

nad žarki sonca so se te zmotile,
na mrazu zapuščene so ostale,
ur jih meglenih so morile sile.

10. sonet.

Ur jih meglenih so morile sile
vse pevca dni, ki te ti pesmi poje;
obup, življenja gnus začela boje,
Erin'je vse so se ga polastile.

Ko v veži je Orest Diane mile
zadobil zopet zdravje duše svoje,
tako bi b'le se od ljubezni tvoje
vmirile prsi, lica se zjasnile.

Zbežale so te sanje kratkočasne,
le nagel blisk je upanje b'lo celo,
ki le temnejšo noč stori, ko vgasne.

Od tod nič več srce ni b'lo veselo.
Kaj b'le bi poezije moje jasne?
Lej!, torej je blede njih cvetje velo.

11. sonet.

Lej!, torej je blede njih cvetje velo
in redke so in slabe, nebogljene,
v zideh tak' razdrtije zapuščene
rasêjo včasih rožce neveselo,

ki jim kopriv krdelo rejo vzelo
in kar nežlahtnih zelišč kal tam žene;
al' če v gredice vrta jih zelene
kdo presadi, cvetejo koj veselo:

tak' blizu moj'ga bi srca kraljice,
bi blizu tebe, sonca njih, dobile
moč kvišku rasti poezij cvetlice.

Če hočeš, da bi zalši cvet rodile,
veselo vele vzdignile glavice,
jim iz oči ti pošlji žarke mile.

12. sonet.

Jim iz oči ti pošlji žarke mile,
mi gledati daj lic svetlobo zorno!
Le nji teme kraljestvo je pokorno,
samo njo 'bogajo viharjev sile.

Skrbi verige bodo odstopile,
odpadlo bo železje njih okorno;
z mogočno tvojo pomočjo oporno
vse njih se rane bodo zacelile.

Zjasnilo se mi bo spet temno lice,
spet upanje bo v srcu zelenelo
in ustam dalo sladke govorce.

Na novo bo srce spet oživelo,
v njem rasle jasnih poezij cvetlice
in gnale bodo nov cvet bolj veselo.

13. sonet.

In gnale bodo nov cvet bolj veselo,
ko rože, kadar mine zima huda,
in spet pomlad razklada svoje čuda,
razsipa po drevesih cvetje belo.

In toplo sonce vabi ven čebelo,
pastir v planinah zarje ne zamuda,
v grmovju slavček poje spet brez truda,
veselje 'preleti naturo celo.

Ah, vem, da niso vredne take sreče!
Da b' te ne razžalile poezije,
od straha v prsih mi srce trepeče.

O, naj saj milost tvoja jih oblije,
ki vneti od ljubezni jih goreče,
pev'c nove ti cvetlice v venc povije.

14. sonet.

MAGISTRALÉ

Pev'c nove ti cvetlice v ven'c povije,
Ran mojih bo spomin in tvoje hvale,
Imele vse so v srcu svoje kale,
Mokrocvetočé rož'ce poezije.

Iz krajev niso, ki v njih soncé sije,
Cefirov sape niso jih pihljale,
Obdajale so vtrjene jih skale,
Viharjev jeznih mrzle domačije.

Izdihljeji, solze so jih redile,
Jim moč so dale rasti neveselo,
Ur jih meglenih so morile sile.

Lej!, torej je blede njih cvetje velo,
Jim iz oči ti pošlji žarke mile
In gnale bodo nov cvet bolj veselo!

15. sonet.

